

VI. SZTUKA LITURGICZNA

Mysterium Christi - to nazwa siedmiotomowego podręcznika liturgiki ogólnej i szczegółowej przygotowywanego przez Instytut Liturgiczny im. bł. Michała Giedroycia Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W ślad za poprzednio wydanym tomem III pt. Msza święta (Kraków 1992, s. 352), dedykowanym Ks. Michałowi Kordelowi w setną rocznicę urodzin, ukaże się niebawem tom VII pt. Sztuka liturgiczna po Soborze - nakładem Unum, Wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Teologicznego (Kanonicza 3, 31-002 Kraków). Prezentujemy zawartość treści tego podręcznika artis sacrae oraz słowo wstępne redaktora serii.

"Sztuka liturgiczna po Soborze"

Ks. Marian Zielniok - Kultura - sztuka - Kościół
Ks. Marian Zielniok - Wspólnota chrześcijan w swoim kościele
Ks. Andrzej Gerard Dyl - Posoborowe przepisy prawno-liturgiczne dotyczące wyposażenia wnętrza kościoła
S. Maria Ewa Rosier-Siedlecka CR - Estetyka dekoracji wnętrza kościoła
Janusz Bogdanowski - Kościół w krajobrazie
Ks. Antoni Reginek - Śpiew i muzyka w Kościele
Bp Wacław Świerzawski - Zakorzenie sztuki liturgicznej w teologii (o dojrzałe powołanie artysty)
Ks. Władysław Szczebak - Co to jest konserwacja i ochrona zabytków?
Ks. Henryk Nadrowski - Funkcje budowli kościelnej
Ks. Kazimierz Kupiec - Ikona obrazem świata niewidzialnego
Tomasz Łączyński - Witraż w kościele
Ks. Józef Wacław Boguniowski - Elementy dekoracyjne miejsca kultu chrześcijańskiego w pierwszych trzech wiekach

Wierzący w różnych kulturach powinni być wspomagani w swojej modlitwie i życiu duchowym przez oglądanie dzieł sztuki, które starają się przedstawić tajemnicę według geniuszu danego narodu. "Liturgia rzymska i inkulturacja", IV Instrukcja Kongregacji ds. Kultu Bożego, 44

Słowo wstępne

I tak ja widzę przyszłą w Polsce sztukę,
Jako chorągiew na prac ludzkich wieży,
Nie jak zabawkę ani jak naukę,
Lecz jak najwyższe z rzemiosł apostoła
I jak najniższą modlitwę anioła...
(C.K. Norwid, Promethidion)

Kategoria Piękna - tak jak Prawdy i Dobra - odsłania wielkie misterium Boga. Stąd sztuka sakralna jest jednym z przejawów życia Kościoła. Ale i ewangelizacji: wyraża ona wobec zmieniających się epok ludzkich dziejów misterium Boga Trójjedynego i Jego zbawczą ekonomię - kształt Miłości. A co jest celem sztuki?

"Bo piękno na to jest, by zachwycało
Do pracy - praca, by się zmartwychwstało"
(Promethidion).

W pracy jest krzyż, ale też zmartwychwstanie. Przecież "owoc pracy rąk ludzkich" jest materią dla Eucharystii, która uobecnia ofiarę krzyża - już zwycięską.

Liczne dawne i współczesne dzieła sztuki stanowią patrimonium Ecclesiae, a zarazem skarb kultury ogólnoludzkiej. Ten skarb powierzony jest opiece duchowieństwa i wiernych świeckich. W sposób szczególny odpowiedzialni są za niego twórcy dzieł sztuki, ale także teoretycy animujący artystyczne projekty i podejmujący studia nad dziełami sztuki. Ich służba toruje drogę do spotkania w przemijającym kształcie artystycznego depozytu wyraźnych śladów Niestworzonego Piękna.

Sztuka liturgiczna to część wielkiego skarbcza religijnego dziedzictwa Kościoła. Troska o jej prawdziwy kształt - nie tylko o to, aby rodziła się w wnętrzu ludzkiego serca sprzymierzonego z pracą i iskrą

twórczego zmysłu, ale aby odzwierciedlała Prawdę Boga, Prawdę objawioną - domaga się rzetelnej kompetencji. Wiedzą o tym artyści, o których często się mówi, że są podobni do kapłanów bezwiednych. Wytyczne dla tego mecenatu dają dokumenty soborów, synodów, instrukcje kongregacji i komisji - które ustalają normy broniące ortodoksji języka sztuki. Często bowiem znaki i symbole liturgiczne muszą być osłaniane przed agresją zagrożeń, które atakują "kształt miłości - sztukę" (także liturgiczną!), tak jak uderzają w dogmaty czy normy moralne.

Kościelne Instytuty naukowe służą tym działaniom ex ante i ex post. Instytut Liturgiczny Wydziału Teologicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, w którym od wielu już lat działa Sekcja Sztuki Liturgicznej, w oparciu o bazę teologiczną, historyczną, jurydyczną i duszpasterską, powoli, w trudzie i konfrontacjach tworzy owoc rodzący się z poszukiwań dokonywanych na styku teorii i duszpasterskiej zdadności, z teoretycznych i praktycznych doświadczeń: podręcznik liturgiki.

Obecny tom, poświęcony sztuce liturgicznej - siódmy z zaplanowanej serii, ale wydany jako trzeci po monografiach dotyczących Mszy świętej i Liturgii uświęcenia czasu, co świadczyć może o randze i pilności zagadnienia - zamierza wypełnić lukę na tym odcinku, gdzie dokonuje się służebna postługa wobec misterium sprawowanej Liturgii. Liturgii, która wyraża swoistym językiem Zbawcze Dzieło Boga, niewidoczne dla oczu ludzkich, ale dostępne dla oczu wewnętrznych, i zachęca - jak widać to na przykładzie pojętej uczennicy Mistrza wewnętrznego, bł. Jadwigi Królowej, Pani Wawelskiej - do codziennego dążenia drogą Marii ewangelicznej na szczyty wiekuistego spotkania z Oblubieńcem i do schodzenia na drogi apostoelskich czynów ewangelicznej Marty. Zawarta w Jadwigowej dewizie *fac quod vides* teza kieruje nas (od innej strony niż Norwidowa intuicja) ku owym dwóm niezmiennym zasadom określającym gramatykę sakralnej przestrzeni.

Publikacja jest w całości skoncentrowana na uwarunkowaniach wynikających dla kultu i liturgii z organizacji przestrzeni sakralnej, tworzonej z myślą o wspólnocie Boga z ludźmi. Przestrzeń taka w ciągu wieków była kształtowana przede wszystkim dla uświęcenia człowieka w ramach zbawczej misji Kościoła Chrystusowego - i to jest jej zasadnicza funkcja. Lecz od samego początku istniała również i ta motywacja, która uzasadniała poszukiwanie twórczego piękna.

Zbiór tematów wyrósł z potrzeb "posoborowego" życia Kościoła. Jedną z charakterystycznych cech tego życia stanowią zmiany zachodzące tak w kulturze narodów, jak i w Kościele, w zreformowanej liturgii; zmiany te postulują nowe wymogi, które winny być uwzględnione przy kształtowaniu przestrzeni sakralnej, aby publiczny kult Kościoła mógł być sprawowany godnie i owocnie dla współcześnie żyjących ludzi.

Kościół, pragnąc zachować partnerską relację wobec Twórców przestrzeni sakralnej, postuluje odpowiedzialną współpracę nad tworzeniem współczesnej sztuki sakralnej. Dlatego bardzo dyskretnie formułuje wymogi wobec niej w prawie liturgicznym, a zarazem bardzo czytelnie pragnie przedstawić swoje wysiłki w zakresie uświęcenia i zbawienia człowieka, tak by współpraca Kościoła z Twórcami była ukierunkowana na istotne cele i zadania w zbawczym działaniu całej wspólnoty.

Zachodzi więc potrzeba poznawania samych postulatów stawianych wobec współczesnej sztuki sakralnej, jak i możliwości ich realizacji. Przez wszystkie wieki wielkie dzieła rodziły się z wielkiego wysiłku, lecz wielkie dzieła sakralne zakorzenione były również w żywej wierze. W ten sposób stawały się odzwierciedleniem nie tylko dążeń do piękna i prawdy, ale również do świętości.

Niniejszy zbiór tematów poprzez studium różnych szczegółowych zagadnień - od teologicznych, liturgicznych, prawnych poprzez filozoficzno-estetyczne do funkcjonalnych, a nawet szczegółowo-praktycznych - ma służyć nie tylko współpracy Kościoła z Twórcami, ale także osiągnięciu w tej współpracy zgodności dążeń i celów, a w wyniku tego zadowalającej harmonii, tak by różne zakresy działań dały jedność w oddziaływaniu samego dzieła na religijne postawy współczesnego wierzącego człowieka.

Współpracownicy Instytutu, którzy zapisali te karty, poświęcają je pamięci Siostry Dr Ewy Rosier-Siedleckiej, zmartwychwstanki. Jej piękna i zaangażowana praca wyrażająca miłość do Obecnego w Liturgii Chrystusa oraz jej postługa w Instytucie Liturgicznym przy Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie inspirowała wielu ludzi, którzy pokonywali trudne obszary teologicznej estetyki, aby wcielić w życie zasady sztuki liturgicznej *ad maiorem Dei gloriam et salutem hominum*.

Z radością przekazujemy ten tom szerszej publiczności w pierwszym roku przygotowań do zbliżającego się przełomu Tysiącleci - Wielkiego Jubileuszu Wcielenia Boga - i rozpoczynającego się

Trzeciego Tysiąclecia chrześcijaństwa. Niech prace tu zebrane wspomagają i inspirują uczniów Chrystusa idących szlakiem św. Wojciecha, w tysięczną rocznicę Jego męczeńskiej śmierci, i bł. Jadwigi Królowej w sześćsetną rocznicę erygowania Wydziału Teologicznego we Wszechnicy Jagiellonów.

Bp W. Ś.